

BEMBUS, SIVE DE ANIMO,

RVM ESSENTIA.

LEONICVS.

Superioribus diebus, Bembe, vt ex Ioanne Baduario audiui, de animorum immortalitate breuiter à te atq; dilucidè de Platonis sententia est disputatum: vbi omnia (vt dicebat) memoriter à te collecta fuere, quæ diuinus ille vir in commentarijs suis sparsim huiuscemodi de re memoriæ prodita reliquit: cui certè disputationi quo minus interfuerim (nam profecto interfuissem) hospitis cuiusdam mei negotium fuit in causa, cui me operam nō præstare, illiberale sanè fuisset. Verum Baduario plurimam habeo gratiam, qui illius diei sermonem tuum, singulasq; eius partes ita clarè mihi enucleateq; recensuit, vt nihil aliud mihi nisi vox illa tua suavis, verbaq; cum latinè tum efficaciter prolata defuisse videantur: quorum quanta fuerit vis & gratia, existimare possunt ij quibus rectè cognitus est Bembus. **BEM.** Tu vero Leonice facis vt semper omnia, & quia plus nimio me diligis, mea etiam tibi plus nimio omnia concinna præclaraq; esse videntur. Verum quæ tunc ego dixi, quia ex recenti Platonis lectione mihi infederant, & sub manum (vt aiunt) habebam, paruo certè negotio mihi præsto fuerunt: & veluti ex tempore disertata, neq; leporem quem existimas, neq; eloquentiam, vt digna erant, habere potuerunt. Paruam igitur iacturam fecisti, qui de me illa non audiueris, quando tibi Baduarius apte, vt dicis, omnia ordineq; recensuit: quæ etiam de fonte cum volueris abunde haurire poteris, præsertim cum philosophi illius lectione maximopere delecteris. **LEONI.** Rectè narras Bembe. nanq; ego ea de re & apud Platonem ipsum & apud plerosq; Academicorum multa præclare scripta lectitavi. Verum aliud quiddam si tunc præsens fuisset, non minus scitu dignum, & vt mea fert sententia, longè difficilior, à te exquisiuissem, quod non me solum in præsentia, sed antiquos ferè omnes dubios animi habuit. **BEM.** Quid est tandem illud, quod ita arduum & difficile esse narras? An quippiam fortasse de animorum essentia dicere vis? **LEONI.** Istuc ipsum est Bembe, de quo tunc percontari te & Iustinianum & Baduarium voluissem: qui quoniam absunt, teq; vacuū (vt arbitror) in præsentia & feriatum conspicio, nihil sanè prohibet, nisi fortasse aliud quippiam huic rei præuertendum esse putas, aliquid eorum quæ hac de re varia lectione compereris, in medium abs te proferri. Tempus enim commodum est, nulliq; adsunt qui nos interpellare, & ab hoc negotio auocare possint. Nanq; ego etiam pro virili parte meam tibi operam præstabo: duo autem simul (vt in prouerbio est) omnia melius. **BEM.** Rem profecto arduam & abstrusam Leonice cognoscere desideras, de qua nemo, quod sciam, antiquorum neq; recentium philosophorum plenè pertractasse videtur, sed veluti qui hanc rem de industria subterfugerent, alij quidè intactam eius omnino disquisitionem reliquerunt: alij vero ceu balbutientes rude quiddam & inexplicitum mullitauerunt. Nam de proprietatibus, vt probè tenes, animorumq; partibus & viribus, peritè sanè & eleganter pleriq; conscripserunt. Quam ob rem quid de huiusmodi re tibi planum faciam, haudquaquam habeo. **LEON.** Est vt dicis Bembe, & ego istuc ipsum sæpenumero expertus sum: verum si de multis quippiam colligendo in medium conferre studuerimus, si non plenè & exactè, aliquid tamen quod huic conferat quæstioni fortasse reperire poterimus, & ex vnguis (vt aiunt) Leonem quo dabitur modo effingere conabimur: atque fortasse de se quærentibus nobis & disertantibus ipse sese ostendet animus. Tu modo in præ, ego autem subsequar. **BEM.** Sic fiet, quando tu ita fieri vis. Verum quoniam obscura multum & insolens quærenda nobis & indaganda est res, noua etiam pleraq; & inusitata ijs qui latinè probè sciunt, proferre vocabula oportebit, vt res ipsæ, quo fieri potest modo, clarius exquisitiussq; ostendi atq; declarari possint. In ijs enim præcipuè præsens studium & opera omnis nostra versabitur: quare boni consulas oro si quid eruditas fortè aures tuas offenderit. **LEON.** Non me offendent Bembe ea, quæ iam pridem & recepi libens & admisi: perge modo. Verū quid cessas? **BEM.** Quoniam mirus profecto homo mihi videor, qui in hac quæstione nostra de elocutionis modo tecum paulo antè diligenter & sedulo me excusavi: vtrum autem de illa eloqui quippiam & dici possit nec ne, non animaduerti. **LEONICVS.** Quorsum hæc, Bembe? aut quid hæsitatio istæc tua noui ad quæstionem nostram adfert? **BEMBUS.** Quoniam multa sunt Leonice quæ mente comprehendendi possunt & intelligi, quæ tamen verbis explicari nequeant: contraq; de plerisq; multa dicere & loqui possumus, quæ intelligere nequimus. **LEON.** Aenigmata mihi videris Bembe & griphos complicare. quid est enim tam absurdum. & ab omni cogitatione alienum, quàm esse aliquid quod sciri quidem possit, explicari vero non possit: & de quo insuper cum multa vere dicantur, illud tamen intelligere homines nequeant? Istud me prius Bembe doceas velim, & postea, si placet, ad quæstionem nostram reuertemur. **BEMBUS.** Non abstrusa admodum neque perplexa isthæc est res Leonice, si exemplis agere volumus. Nanque verbi gratia deum esse primum ens, summe bonum, & bonorum omnium causam, omnes scimus: quid autem sit is, & quo ea produxit modo, verbis explicare non possumus. Præterea de deo vere prædicant & dicunt omnes quod omni caret principio: quod

ubiq; est, & tamen quomodo ubiq; sit & qualiter, intelligere non possunt. De deo igitur multa intelli-
 gimus, quæ verbis explanare & effari non possumus: contraq; de illo multa loquimur, quæ tamen
 intelligere & scire nequimus. Nanque si verum confiteri & dicere voluerimus, neque deus illius no-
 men est substantiæ: & omnino essentiæ illius nomen reperire non possumus: de quo dictum est, Et
 dedit illi nomen quod est super omne nomen. Cæterum quid tam admirandum est de deo, qui om-
 nem supereminet essentiæ: & cuius per rerum omnium abnegationem remotionemq;, siquando
 ad eum quoquo modo pertingere contendimus, in profunda nubis caligine cæcutientes cernere
 videmur speciem: quando ne mentium quidem supernarum, quos nostri Angelos vocant, reperi-
 re quis potest nomina, quæ illarum essentiæ repræsentare valeant: & fortasse (vt arbitror) de ani-
 ma ipsa, de qua nunc agitur, istuc ipsum merito dici potest. non enim, vt videtur, nomen hoc apud 10
 Græcos, licet accuratissimi rerū nomenclatores extiterint, illius ostēdit essentiā: sed τὸ ψυχῆ, id est
 refrigerandi quandam illius repræsentat vim, sine qua stare non potest vita. Et idcirco varijs exprimi-
 tur signaturque modis anima. nanque cor illam & mentem aliquando appellant: aliās cogitatio-
 nem & voluntatem: nonnunquam ratiocinationem, non ex illius essentiæ dignitate, sed ex viribus
 quibusdam & potestatibus illam denominantes. L E O N I C V S. Ita esse apparet, & ego sæpenume-
 ro de huiusmodi re animi dubius fui. Verum haudquaquam nobis idcirco cessandum esse duco,
 quin potius omni ope contendendum, vt quò pertingere possumus, peruenire studeamus. In ar-
 duis enim rebus (vt dicitur) non solum effecisse, sed etiam voluisse laudi datur. Aggredere modo.
 B E M B V S. Vt via igitur Leonice nostra procedat oratio, ab vsitata quadam claraque rerum distri-
 butione exordiri incipiam, hoc modo. Entium omnium duo prima sunt genera, intelligibile scilicet, 20
 & sensibile: & illud quidem primum nobilioris est ordinis & dignationis, æternum, incommutabile,
 incorruptibile. Alterum vero secundo ponendum loco, temporaneum est & variabile, corruptionique
 obnoxium. Ex priori autem illo ordine rationales esse animos nemo fere est qui ambigat. nam & im-
 mortales sunt & æterni, nulloque dignosci percipive possunt sensu. sui igitur natura omnem supera-
 minent corpoream molem, mundanq; esse hac ratione non existimantur. Mundanum nanq; omne,
 quicquid id fuerit, sub aliquo certe corporis sensu cadit. visibile enim est aut tactile: aut olfactu gu-
 stive, aut omnino auditu iudicatur & dignoscitur: quorum iudicia & comprehensiones humanus lon-
 gè supergreditur animus, qui intellectu solum comprehendere percipiq; potest. Rectène igitur Leo-
 nice hæc tibi dici à me & proferri videntur? an est de quo iure ambigas? L E O N I C V S. Distributio-
 nem illam entium & sufficienter adductam, & clarè enarratam non eo inficias. omnia enim in se col-
 ligit entia, nihilque subterfugere illius complexum videtur: verum prioris illius ordinis humanos es-
 se animos, immortales scilicet & æternos, non quivis fortasse tibi facile concesserit. sunt enim de phi-
 losophorum numero plerique, neque ij vulgaris sanè notæ, qui illos & fieri & interire existiment: qui
 licet inter se variè de illorum natura dissideant, hac tamen in re præclare convenire videntur. Cum
 enim corporis forma sit animus, & vera compositi pars, ad illius certe corruptionem destrui illum &
 interire necesse est: quamobrem non est, vt dixeras, ab omnibus fere concessum ex priori illo entium
 ordine humanos esse animos. Quam etiam rem eiusmodi sectæ viri ratione demonstrare contendūt.
 Cum enim humanum, inquiunt, corpus ex materia & forma compositum esse censeatur, vt de ma-
 teriæ natura nunc silentio prætereatur, quam formarum susceptricem & receptaculum esse certum
 est, & ab omnibus concessum, formam ipsam sub duplici differentia ab antiquis intellectam, & nobis 40
 declaratam fuisse palàm esse: vel illam quam ex dissimilarium partium compositione resultare vide-
 mus, quam Græci μορφῆ, nos figuram dicere possumus: vel illam quæ ex similarium partium pro-
 portione quadam efficitur, quam εἶδος Græci, nostri cum formam, tum speciem appellare solent.
 Vtrasq; autem formas istas composito corpore dissoluto corrumpi & interire necesse esse dicunt, si-
 milaribus & dissimilaribus partibus ad nihilum reductis, & materia sub alia alterius rei facie rema-
 nente. Humanos igitur animos, siue animas (nihil enim refert vtro illos appellemus modo) non ex
 priori illo esse genere, vt immortales sint, & æterni existimentur, cum dissipentur, vt ostensum est, &
 intereant, merito credere oportet. Plures etiam hac de re viri illi, nec minus efficaces adducere ratio-
 nes solent, quas, ne in longum noster protrahatur sermo, præsertim cum in præsentia non contende-
 re, sed te audire cupiam, volens & libens mehercule prætermitto. B E M B V S. Aduersariorum sen-
 tentias Leonice, & rationes etiam breuiter collegisti. Cæterum æquum esse arbitror nihil prius 50
 hac in causa decernere, quàm aliorum etiam dicta pernoscamus. Iniquum enim est (vt opinor) in
 philosophorum controuersijs, non minus quàm in iudicialibus causis, parte non audita altera, de qua
 cunque re, nedum de hac, quæ est profecto maxima, facile ne dicam negligenter proferre sententiam.
 Formam enim hanc quæ humano dat esse corpori (de hac enim in præsentia dicere videris) alterius
 factionis viri simplicem esse dicunt: quæ cum huiusmodi sit, in sese ipsa subsistens, nunquam se dese-
 rit, suumque esse in seipsa continet. æterna igitur est, nulloq; corruptionis modo interire potest. Præ-
 terea ad idipsum hoc etiam instari potest modo: si forma simplex perdenda sit, cum suapte natura
 huiusmodi sit, in nihilum profecto redigetur. in aliud enim, cum sit simplex, transire non potest: quæ
 etiam si generanda sit, ex nihilo sanè generabitur. ex nullo enim præexistente fiet: hæc autem per se 60
 physicorum non admittit ratio. Est igitur anima incorruptibilis & sempiterna. si enim de quopiam,
 præsertim cum non fuerit, sit effingenda, cum de nullo materiali principio simplex existens forma

effici possit, illius certè author cogetur deus de propria illam procreare essentia : quamobrem com-
 mutabilem esse illum necesse erit dicere, si quando faciat quod non fecerit prius : quod cum absurdis-
 simum sit, & à nemine vnquam concessum (primum enim ens simplex & incommutabile omnes
 philosophorum clamant scholæ) humanos esse sempiternos animos, & ab omni æternitate præex-
 istentes summa est necessitas. Hæc illi cum alijs plerisque quæ superioribus diebus disputando collegi-
 mus, in medium afferre solent, quæ in præsentia consulto prætereo. De animæ enim essentia, non de
 illius immortalitate quærere propositum est, licet hæc se inuicem consequantur, & vnum cum altero
 inseparabiliter sit copulatum : sed alia nobis disquisitionis nunc habenda ratio est. LEONICVS.
 Vera narras Bembe, neque quisquam (vt arbitror) sanæ mentis istuc inficiari poterit : verum cum
 10 vtrique sanè cogentes prope & efficaces adducuntur rationes, nihil opinor prohibet vtrorumque
 sententias veras esse, si recto intelligentur et dirigantur modo. BEMBV S. Quam istuc fieri potest
 ratione, vt de eadem re contraria vere dicantur, de anima scilicet mortale & immortale, corruptibile
 & incorruptibile? LEONICVS. Hac certe fieri potest ratione, si alio & alio modo formæ naturam,
 id est humanos animos sumere velimus. Nam si ad formam respiciamus illam quam ex similarium
 partium complexione, qualitatumque primarum commixtione & proportione resultant, ipsi ma-
 teriæ inhærere existimamus, ex quibus copulatis & in vnum concurrētibus, tertium fieri compositū
 dicimus, generari profecto & interire eam dicemus naturæ essentiã. dissoluto enim cōposito (quod
 manifeste percipitur) illius certe complexionem ex primarum qualitatum proportione resultantem
 20 dissolui & interire necesse est : imò quia hæc prius dissoluitur complexio, compositum dissoluitur &
 interit corpus. Ex quo manifesto cuius patere potest hanc hominis formam cum generari, tum ad
 extremum interitum deuenire. Secus autem est de alterius modi forma illa quam extrinsecus accede-
 re complures Philosophorum, & fortasse grauiores, voluerunt. Hæc enim cum vitam corpori, tan-
 quam ab ea fluentem actum præbeat, nunquam sine vita est, nunquam illius essentiam proprius &
 peculiaris deserit actus. Veræ igitur vtræque, si ad diuersa referantur, proculdubio sunt sententiæ, quæ
 claros etiam assertores habent suos. BEMBV S. Est quidem vt dicis Leonice, & de hac re nulla mihi
 tecum est controuersia : verum, si placet, materialem illam formam in præsentia missam faciamus,
 quam generari & interire nulla vnquam apud exactiores philosophos fuit ambiguitas. de forma au-
 tem illa, id est humana anima perscrutemur, quæ sensum hominum generi cogitationemque & ra-
 tiocinationē præstare censetur, quænam sit, & quam habere dicatur essentiam. LEONICVS. Istuc
 30 ipsum nunc faciamus, itaque sequere : ego enim te posthac Bembe non interpellabo. BEMBV S. Ar-
 duam & inuolutã (vt à principio dixi) aggredimur rem, & à nemine, quod sciam, satis clarè discuf-
 sam & explicatam. de qua cum non parum sæpe & diligenter ab antiquis rerum scriptoribus exqui-
 siuissem, mecumque ipse tota mentis intentione id efficere contendissem, tantum profecto abfui vt
 ea de re mihi vnquam satisfecerim, vt magis semper inuolutus, & animi dubius à perscrutando de-
 stiterim. Verum quoniam tu me id facere vis, & ego tibi non obtemperare nefas maximum esse du-
 co : & præterea quoniam (vt inquit ille) est aliquid prodire tenus, si non datur ultra, dicam quæ audi-
 ui, & à plerisque hac de re memoriæ prodita legi : tu boni consules si ambigendo differam, & in omni-
 bus ferè assensum sustinuerò meum. Turpius enim esse arbitror arroganter quippiam quod tibi pla-
 num non sit profiteri, quàm ingenue te nescire quod nescias confiteri. Quatuor, vt in vniuersum dis-
 40 catur, de animæ natura philosophorum fuere sententiæ, eorum videlicet qui animarū multitudinem
 partialémque numerum esse voluerunt. Nanque illorum qui vnicam esse omnibus assistricem mun-
 di animam, vt plerique ex Peripateticis, neque ij sane ignobiles, affirmarunt, alia profecto est ratio,
 de qua nisi temporis discludemur angustijs, nam multa sunt recensenda, fortasse aliquid in medium
 adducemus. Prima igitur illorum est opinio (vt primam illam nunc recensendo faciamus) qui ani-
 mas generari per propagationem quandam & à generantibus traductionem voluerunt. cum patris
 enim semine animalem prodire facultatem asserunt, quod in muliebribus locis receptum, et foem-
 næ menstruis applicatum, calore naturali medio veluti instrumento generandæ prolis animam effi-
 cit. calor enim naturalis in semine, qui astrorū calori quodammodo proportionatus esse cēsetur, ani-
 mæ instrumentum quæ in semine actu est, sicut in grammatico (verbi causa) non operante est gram-
 50 matica, dum tangit mulieris menstrua, sicut iam operans per artem grammaticus, in ipso foetu inna-
 ta virtutis propriæ facultate quasi transfusam ex anima generat animã. quo certe in semine omnes
 animales esse volunt potestates : quæ in actum postmodum exeuntes, omnibus numeris completum
 animal efficiunt. Et hæc quidem Aristotelis veterumque Peripateticorum sententia esse perhibetur,
 de materialis videlicet animæ origine, quæ generatur & interit, & quam inseparabilem corporis esse
 formam asserunt. namque de ea quæ extrinsecus accedere dicitur, cuius (vt aiunt) intellectus est ca-
 put, longe aliam volunt esse rationem. de qua, si forte dabitur, alias differendi accommodatior erit lo-
 cus. Altera opinio, creatori omnium deo animarum munus acceptum refert, qui organizato, vt ita
 dicam, in mulieris vtero foetu, statis temporum interuallis, nouas illico introducit animas, omni essen-
 tiæ illius potestate insignitas quæ illis merito conuenire possunt : quæ postmodum à corporum carce-
 60 re exeuntes, ad propriã constitutãque secundum illarum merita vel demerita feruntur loca, ibi semp-
 iterno cum immutatis corporibus permansuræ : quod ex fide omnes Christiani certum & indubi-

tatum tenere debemus. Tertia præterea alia est opinio animas à mundi initio iam creatas, à deo quibusdam de causis illi soli cognitis, in corpora demitti, cum quibus varijs posthac exercitæ vitarum conditionibus, in seculorum (vt aiunt) sine exæquatis omnibus, in pristinum, vt ab initio fuerunt, restituentur habitum. Quarta est Academicorum sententia, hoc se habens modo, animas humanas cū mundi huius sint accolæ, cōiuncta sibi & coæterna quædam habere corpora necesse esse, quæ illarum appellant vehicula: cum ijs autem, voluentibus statis annorum periodis, cum descendere huc illas, tum ascendere, in sublimèque ferri asseuerant. cum enim non idem solum in sui natura habeant, sed etiam diuersum: eius rei gratia mutabilitatē, & variabilem habere naturam non immerito censentur. Voluntate igitur sua & arbitrio, quod proculdubio in sese habent, si imaginatione magis quàm intellectu vti voluerint, & à communi immutabilique bono auersæ, ad proprium peculiarèque bonum se conuerterint, seque solummodo curare voluerint, ad inferna illico delabuntur, vltimisque corporum ergastulis se immergunt. quibus emancipatæ, pro stabili atq; beata miseram & infelicem vitam degunt, quæ cum superioribus comparata vitis, mors est potius dicenda quàm vita. sin autem contrà intellectu potius quàm imaginatione agere studuerint, & communi magis inhærere bono, quàm partiali & proprio, tum profecto magna ab illo impetrantes bona, virtutes scilicet ipsas, ad superna illico euadunt loca, & in communi rerum gubernatione prouidentiaque versantes, cælestem & vere beatam ducunt vitam. Voluntate igitur & imaginatione humanas animas cum descendere, tum vicissim ascendere autumant: quam rem huiusmodi claro docere exēplo conantur: Leue enim inquit corpus sursum existens, si forte grauitatis formam capiat, statim suapte vi deorsum ferri: contrà graue si leuitatis induat formam, illico superna petere: quod ad animorum mutabilitatem translatū, manifestam huius rei habere ostensionem suo iure asseuerant. Harum autem vicissitudinum causas fatalibus legibus adrastrique necessitati ascribi oportere dicunt. ad quod discutiendum & pertractandum, quia plus temporis infumendum esset quàm quod ad præsentem sumpsimus operam, idcirco ea de re nunc consulto disputare prætereo. Hæc autem opinio, Leonice, licet aliæ fortasse sint veriores: nam de Christiana minime est dubitandum, quæ sola vera & certissima est, tamen physicorum decretis summopere quadrare videtur. neque enim ex nihilo fieri vult animas, quod philosophia abhorret: neque animarum populum infinitum facit. actu enim huiusmodi nihil reperiri posse omnes philosophi consentiunt. Præterea vt exire possit à corpore anima, & ad illud accedere, similique modo ascendere & descendere, & omnino mundi accola esse, coæternū & inseparabile illi ætherium ascribunt corpus. quod enim penitus corporea caret mole, aut non refertur ad corpus, id certe neq; mundanum est, neq; loco moueri potest. Quoniam de animorum natura quatuor antiquorum philosophorum sententias recensuimus, & de illis pro captu nostro clare satis (vt arbitror) verba fecimus, licet de re difficillima quid satis vnquam & quid clare à quopiam dici possit nesciam, nonnulla etiam addere decreui quæ ad huius negocij disquisitionem nonnihil facere videntur. Fortasse enim plura inuestigando, & omnem (vt aiunt) lapidem mouendo, quippiam odorari poterimus, quod si non totum, aliquod saltem nobis quæsitæ rei vestigium ostendere & repræsentare poterit. Nam Stoicorū adhuc restat natio, qui de animorum essentia suo more locuti, & pleraq; innouantes vocabula, hæc memoriæ prodidere. Spiritū enim quendam cum animam tum naturam ipsam esse voluerunt, verum naturæ humidiorē & frigidum magis illum esse: animæ autem cum calidiorē tum etiam sicciorē, qui animæ materia esse perhibetur, cum in eo formæ obtineat locum, temperatio scilicet quædam quæ ex aëriæ ignitæque essentia proportione cōfici constarèque videtur. Non enim aerem solummodo esse animam, neq; solitarium ignem asserunt, cum nullum nedum summè frigidum aut summe calidum reperiri possit animal, sed etiam si qualitatū harum alterutra in illo eminenter excellat, diutius in vita manere non potest, quando si paululum pristinae proportionis temperatio illa perdiderit, male se habere animal necesse est, & aut ardentibus exuri febribus si ignea illa caliditas aëris frigiditatem superabit: aut contrà morbis distineri frigidis, & cum stupidis, tum etiam nullis sensibus interire, si frigiditas calitatem excellet. aërem enim suapte natura frigidum & humidum igneæ commixtum naturæ, si proportione id fiat, ad optimam certe temperamenti formam peruenire. Hæc illi, ex quibus manifestò cuius palàm esse potest, de Stoicorum sententia animæ essentiam temperamentum siue complexionem (vt dicunt medici) esse illam quæ ex quatuor primarum qualitatū ad se inuicem permixtarum proportione in animalium corporibus generatur. Cuius certe opinionis & Galenus vir magni inter medicos nominis, & omnis ferè medicorum antiquorum schola Hippocrate Coo duce fuisse videtur, qui mortalem esse animam, & à corporibus inseparabilem, vt mox illorum rationibus ostendetur, constanter affirmauerūt. Dicunt enim, ne longum faciam, in animalium corporibus duo esse spiritus genera, & alterum quidem animale vocari, qui in cerebri ventriculis generatur, & in illis sedem suam habet: Alterum vitalem appellari, qui à cordis ventriculis initium habet, atq; inde ceu à perennis quodam fontis principio per arterias in vniuersum animalis corpus deriuatur & labitur. Et vitalem quidem hunc spiritum pro peculiari propriaque materia inspiratum habere aërem, necnō habitus illos qui ex succis & humoribus in animalium corporibus euaporāt: ex quo postmodum in cerebri ventriculis perfectius excocto animale effici & generari spiritum asseuerant: qui certe spiritus de Galeni sententia neq; animæ ipsius est sedes, multoque minus illius essentia, sed

animæ instrumentum est primum ad opera peragenda quæ per ipsam in corporibus fieri videntur. Nec me præterit naturalē etiam quendā spiritum à medicis appellari, qui in iocinoris membro generatur, ibiq; collocatus ad nutritionis munia peragenda quæ per altricē animæ fiunt vim, & per venas postmodum in vniuersum animalis transcurrens corpus, illud ex omnibus partibus alit & cōseruat. Verum animæ instrumenta sunt hæc, ab illius essentia multum quantū seiugata: quēadmodum (vt exēplo declaretur) ferram & dolabram à fabri lignarij arte, cuius sunt instrumenta, semota separataq; conspicimus esse: animam autem ipsam (vt superius diximus) & Galenus, & omnium ferè medicorum chorus, esse voluerunt commixtionem siue temperamentū illud quod ex quatuor primis qualitatibus quadam proportione iunctis & copulatis in animalium corporibus resultat, quæ illorum certe inseparabilis est forma, & cum illis simul generatur & interit. Quod etiam de Aristotelis sententia ostendere conatur Galenus. Si enim, inquit, similes in animalis corpore partes, quæ & principales sunt, & quarum primo sine cōtrouersia sunt operationes, ex materia cōstant & forma, illi autem placuit quatuor primis qualitatibus materiæ applicatis corpoream resultare & fieri cōplexionem: illi etiam necesse est concedere eam esse formam, si quidē materiæ aduenit, illamq; determinat & componit. quamobrem, inquit, concedere etiam illi necessarium est animam talem esse cōplexionem, cuius essentiam cum potestates omnes, tū actiones & opera postea consequi animaduertantur, quæ cuiusq; rei essentiam proculdubio nata sunt sequi. Mortale igitur de Aristotelis sententia hoc animæ est genus, quod, vt ostensum est, & generatur & interit. Nam si immortale voluerit esse, vt Plato asserit, quidnam, inquit, est causæ cur in frigidato summe animalis corpore, aut venenis quibusdam id facere valentibus, aut immodica sanguinis profusione, quod in vulneribus accidit, atq; idem potest: aut rursus enecto & exiccato, vel superfluentibus humorib; oppresso, breui interire cernit animal? Certū enim est, inquit, id non alio contingere modo, nisi quod huiusmodi essentia animæ, illa est complexio, & certa temperamenti proportione constans mixtio: qua dissoluta, illius sanè dissoluitur & interit essentia. Verum hac de re (vt mihi quidem videtur) Galenus & Aristoteles bene conuenire poterūt, si de materiali intelligatur forma, quæ materiæ præstat esse, & ex qua cū materia compositū constat corpus. Hoc enim & Plato & Aristoteles & omnes ferè qui recte philosophati sunt, sensisse existimātur. Cæterum profequitur Galenus (vt hoc etiam obiter dicatur) se de forma corporis separabili, qualem voluit esse Plato, nullam certam & indubitatam habere ostensionem ex quonam sit entium genere incorporeorum, quoniam illius essentiam, qualisnam sit, ignotam penitus habeat, cum tamen sæpe multūq; de illa cogitasset, & diligenter exquisiuisset. Complexiones enim se in corporibus animaduertisse diuersas, multumq; inter se differentes, variasq; ex illis procedentes actiones, quod per multiugos plerisq; in locis prolixè ostendit effectus. Incorporeæ autem essentiæ per se & in se existentis, quæ nec sit qualitas, neque inhærens forma, vllam alterius ab altera differentiam, & distinctionis modum, quales in complexionibus animaduertuntur, nusquam se perspicere & intelligere potuisse: & alioquin, inquit, si talis existeret forma vt voluit Plato, peculiarem quandam & æternam habens naturam, illam obsequi corpori, imò, quod absurdius est, illi turpiter famulari, summa esset necessitas, propter puerorum omnimodam rerum omnium ignorantiam, & senum repuerascentium deliria: morborum quinetiam certorum obliuiones, amentiasque, & furores: quæ omnia, inquit, Platonem palam concessisse, ex illius commētarijs animaduertitur. Hæc à Galeno non continenter sanè, sed sparsim pluribus in locis fuere conscripta. Verum non addidit ijs Galenus, quod profecto adiungere debuerat, quod corporis instrumentis vitio aliquo labefactatis & corruptis, virtus quæ illis necessario vti debet, haudquaquā cōmode illis vti potest: sicut citharædus male temperata cithara, dissonantibusque chordis, artificiose canere non potest. Præterea de duabus animæ partibus dicendum certe erat, rationali videlicet, & irrationali, meliori & deteriori, imperanti & parenti, de quibus in commentarijs suis à Platone non minus abunde quàm apposite & eleganter conscriptum est, & quod recte vtiq; degit homo, quādo in eo rationalis animæ pars imperat & regit, irrationalis autem obsequitur & parent: contra autem cum illo male agitur si deterior animæ pars meliorem arbitrio suo trahit, illamq; sibi obsequi & obnoxia esse cogit. idcirco haudquaquam sufficienter & vere satis ab illo dictum esse contenderim animas semper corporibus obsequi, & illis famulari, sed tantummodo partem ratione carētem, cum illi, vt par est, obtemperare noluerit. Verum quoniam hoc à proposito quæstionis ordine nos auocare videtur, & in aliam sermonis deducere semitam, id in præsentia missum faciamus, & ad ea quæ hac de re nobis dicenda restant, reuertamur. Animam Academici & Peripatetici etiam omnes, si sibi constare volunt, & illam mundi accolam confiteri, & cum descendere statis annorum periodis (vt dictum est) tum ascendere existimant, corpus habere semper sibi annexum necessario cōcedere habent: splendidum quidem illud (vt aiunt) & æthereum, totumque perlucidum, cum quo æternam vbiq; degit vitam, illoq; intercedente & medio fatali quadam lege & arbitrio commota suo, ad inferna descendit corpora, illaque componit & temperat, omnibusque exornat modis, quos illorum perpeti natura & admittere potest: quibus postmodum aliqua de causa relictis, veluti ad patriam postliminio rediens suam, si quidem virtutibus & disciplinis expurgata & exulta fuerit, intellectualem fruitur perfectione, quo quo minus antea vti posset, crassa inferiorum corporum caligine præpediebatur, siquidem cum æthereo

sibi semper annexo corpore ad vniuersalem mundi cum cælestibus animis prouidentiam admittitur, quando verissima illa censetur esse sententia, Sapiens dominabitur astris. vere enim sapiens anima illa in æthereo degens corpore, nullis stellarum influxibus regitur, sed sui iuris est, & supra factum (vt aiunt) donec sursum est, neq; ad inferiora curanda suapte natura vergit & delabitur. Addunt quinetiam viri illi quibus hac de re vltius contemplari curæ fuit, animas in æthereo corpore vitæ beatam agentes, nihil consulere aut imperare, neq; etiam discurrere: cognoscere autem mutuo inter se sua per reciprocam quandam conscientie notionem, quando etiam multa hic tacentes intuitu solo & nutu percipimus. Ibi enim vniuersum corpus purum & illustre esse, totumq; velut oculus, nihilq; ibi esse occultum, fictum nihil & varium. Cæterum in aërio degentes corpore cum dæmones tum animas non absurdum inquitur vocibus etiam posse vti animalia nanque esse, & in vocali sonoroq; versari elemento. Hæc illi memoriæ prodidere. De ascensu autem animarum & descensu, & vnde & quamobrem, & quando id illis contingat, satis antea dictum est. Peripateticorum autem nonnulli, vt hoc etiam indiscussum non relinquatur, magnæ autoritatis viri, id quod Aristoteles menti ascribit, de anima etiam asserunt, vnicam scilicet illam in omnibus esse, & de foris accedere, imò omnibus semper adesse communem, incorpoream, omni penitus carentem materia. secabilem enim materie naturam in causa sane esse cur partialia & plura fiant entia. Hanc autem animam quam mundi esse asserunt, vndiq; diffusam, omnibus assistentem, & tanquam vniuersi partes omnia moderantem, vita, id est actu suo, mediante, eousq; cuncta conseruare & regere, quoad disposita aptaq; fuerint illa talem actum virtutemq; illius admittere, & in sese conseruare: quod si quo casu id efficere nequeant, mortalitq; necessitate inhabilia fiant, vitio suo, non illius, interire illa, & potius animam deserere quam ab illa deseratur. Varietates autem per entium genera distributas, & operationum cum excellentias & perfectiones, tum defectus, & ijs contrarias affectiones, in ijs præcipue quæ generationi & corruptioni sunt obnoxia, ex corporum complexionibus compositionibusq; contingere, quæ profecto illorum sunt inseparabiles formæ, constanter affirmauerunt. Hæc illi. Ex quibus omnium quæ hic sunt operum principia & causas reddere conantur, quod & belle sanè & probabiliter faciunt. Cæterum ex ijs quorum de anima sententias hucusq; recensuimus, nulli profecto nullis (vt vidimus) conuenire animaduertuntur. adeo difficilis (vt dictum est) & inuoluta hæc in philosophia semper fuit quæstio: quãobrem si quod à me exposulas, tibi plene persoluere nequeo, boni te cõsulere æquum est. nõ enim mihi studium & voluntas, quæ promptissima certe sunt, sed facultas & vires deficient, & alioquin clarissimi viri, & magni in philosophia nominis, alij quidem se anime essentiam omnino ignorare ingenue professi sunt: nonnulli autem, vt videtur, tectiores & vafri, ita de illa perplexe & obscure locuti sunt, vt posteritati quod eam ignorauerint non immerito suspicionem facere videantur. & profecto nihil philosophiæ conuenientius, nihil ab illa requisitum magis, quam quæ sciri dignoscique possunt, ea constanter affirmare & ostendere: quæ autem dubia sunt, & in rerum nature tenebris & obscuritate recõdita, ita vt sunt, hæsitando ambigendoq; proferre, cãdidissimæq; veritati semper addictum esse. Quamobrem Galenus Andronicum quendam sui temporis Peripateticum haud ignobilem non immerito laudat, licet in quibusdam ab illo diffideat, cum propter apertam scriptorum illius styli claritatem, tum ob ingenuam animi sinceritatem & libertatem, qua nõ perplexe neq; inuolute, sed perspicue & dilucide quæcunq; sentiebat profitebatur. Verum ad propositum reuertamur, & quæ dicenda restant breuiter constringamus, nihil (vt dictum est) pro certo asseuerantes, nisi quod catholica tenet fides, & verissima Christianorum admittunt probatq; dogmata. Quoniã autem hac de re multiugas philosophorum retulimus sententias, vnicuiq; si non quod palam asserunt, quod tamen sectis consequenter suis dicere habent, conueniens de anime essentia iudicium ascribamus. A nostris igitur initium facientes, dei inuocato nomine, à quo omnia procedunt bona, dicimus piũ esse credere, imò pro certo tenere, rationales animas à Deo optimo maximo ex nihilo creatas, corporib; i matris vterò formatis infundi, incorruptibiles quidem illas, & licet aliquando inceperint, perpetuò tamen permanens ad extremum vsq; vniuersalis iudicij diẽ, quando inuariabili & diuina lege corporibus rursum coniectæ pristinis, pro ijs quæ in priori vita sunt promeritæ, vel celestem cum illis & beatam perpetuò degent vitam, vel in Erebi loca demersæ, æternis pœnarum affligentur supplicijs. Essentia igitur immaterialem & incorpoream non immerito per sese habere existimantur, diuersis tamen perturbationum affectibus à corporum contubernio cõtractis variabilem. Qui autem animas per propagationem fieri, & cū parentum semine in muliebribus locis illarum infundi fieriq; essentias asserunt, quæ vna ex quatuor philosophantium opinionibus antea fuit cõmemorata, cuius certe sententiæ inter latinos Tertullianum & Lactantium quidam fuisse dixerunt: animas profecto ij cum generationi tum corruptioni obnoxias ex primis qualitibus commixtas constare volentes, materiales illas esse formas & inherentes, à materiaq; inseparabiles, necessario cõcedere habent. Quicunq; vero factas olim fuisse animas existimant, cum ex nihilo omnia creauit Deus, à quo in corpora dispensantur iudicio quodam illi soli cognito, quod Origeni & Græcorum plerisq; alijs ascribitur, ij profecto immortalis illas esse substantiæ & sempiternas volunt: quas etiam in seculorum (vt aiunt) sine exequatis omnibus, in pristinum nature habitum vt ab initio fuerunt restitui asseueranter affirmant: quod de reprobis etiam mentibus & Deo rebellibus volunt intelligi. De rationalium autem animorum essentijs ex Acade

micorum sententia fatiſ (vt arbitror) antea pro captu noſtro differuimus., deque illis ſemper annexo corpore, vt mundi accolæ eſſe poſſint: necnon de illarum deſcenſu aſcenſuque ſtatis quibuſdam annorum periodis, & quãobrem illis hoc accidere dicatur, eſt recenſitum. Ex quibus proſecto palàm eſſe poſteſt, animarum eſſentiam eſſe immortalẽ & perpetuam, corporibus vtentem claris & illuſtribus illi ſemper annexis, qualia alio quodam rationis modo in aſtris eſſe viſuntur. Ex quibus cuiuſ fatiſ clarum eſſe poſteſt, omnes iſtas philoſophantium ſententias ad duas generaliter deduci conſtituique poſſe. Aut enim ſeparabiles faciunt animas & æternas, vel inhærentes, vel aſſiſtentes: aut illas generabiles faciunt & corruptibiles, quæ à corporum natura minime ſeparari poſſunt. Solitaria autem illa eſt opinio, quæ vnicam mundi animam mundana omnia tanquam illius partes & membra viuificare & animare aſſeuerat, vt quæque ſcilicet illã reſ decenter & aptè recipere poſteſt. Et hæc de animæ eſſentia pro ingenij mei mediocritate in præſentia dicere habui, nihil aſſeuerando (vt dixi) niſi quod veritati Chriſtianæ conuenit. De reliquis ſcire quod in vero ſit, ſoli permittatur deo, vel ſi cui ille reuelare dignabitur: cui laus, honor & gloria in ſeculorum ſecula. LEON. Præclare proſecto Bembe & memoriter omnia ferè quæ de animæ eſſentia ab antiquis dicta ſunt, collegiſti: & modeſte mehercule, quod viro philoſopho præcipue conuenit, iudicium interpoſuiſti tuum, & difficillimæ rei ad aliquã partem aſſenſum nõ minus reſeruate quàm prudenter ſuſtinuiſti: quare & tibi pro ſuſcepto labore ingètes habeo gratias, & ego poſthac amplius nec tibi nec mihi ſimili de re negotium faceſſam, neq; certe moleſtus ero vt ea anxie diſquiram ad quæ nullo contempla-
tionis modo peruenire poſſemus. Verum quoniam multa ſunt quæ ad animæ operationes actuoſq; pertinent, quos proſecto ab eſſentia emanare & fieri omnes proculdubio philoſophi aſſeuerãt,

& ita rei eſt veritas, fortalſe non eſſet malum à poſteriori (vt aiunt) & conſequenti, quod ſæpenumero phyſici facere ſolent, hac de re ab illis aliquid indagari. Hoc nanq; etiã modo opinor (niſi ſi quid tibi aliud videtur) rei huius periculum facere, nihil fanè prohibet. BEM. Vera narraſ Leonice. nam multa ab operibus comprehendendi dignoſci que rectè poſſunt. Verum quo minùs in præſentia id cõmode facere poſſimus, iam ingruens nox in cauſa eſt, cui dare locũ oportet: cras autem, aut perendie, quando tibi hoc placere video, hoc in loco conueniemus, & ſtudioſe ſeduloq; quod fieri potuerit, exequemur. LEON. Ita faciemus.

FINIS.

Erratorum aliquot recognitio.

In opuſculis 45 57 i minor, minori. 65 30 delphinos, delphines. Ibidem 48 ſaperes, ſapores. 68 14 piſtrinum, priſtinum. 70 17 peſſimum, peſſimus.
In dialogis 36 21 rectro, retro. 35 22 oſtraceoq; oſtreaceoq;.

Pariſijs, ex officina chalcographica Ludouici Cyanij, impenſis Simonis Colinaei, Anno Domini M D XXX, Menſe Nouembri.

FF.ij.